

УДК 811.161.2

Мунтян О. О.

к. філол. н., доцент,
доцент кафедри філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну

ЗАСОБИ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В ТВОРАХ М. МАТІОС “СОЛОДКА ДАРУСЯ” І “ЩОДЕННИК СТРАЧЕНОЇ”

Синтаксична будова тексту є одним із основних чинників емоційно-експресивного впливу на читача. На думку В. Чабаненка, мовленнєва експресія – це складна лінгвостилістична категорія, що спирається на цілий комплекс внутрішньомовних, психічних та соціальних факторів і виявляється як інтенсифікація виразності повідомлюваного, як збільшення вражаючої сили вислову [3].

Парцеляція, як явище експресивного синтаксису, є стилістичним прийомом мовленнєвої експресії, засобом презентації синтаксичної структури художнього тексту, що виконує у творі певне функціонально-сміслову навантаження, виступаючи елементом семантичного доповнення змісту окремих частин висловлювання. У творчості М. Матіос парцельовані другорядні члени речення вжито досить часто. Винесення їх у парцелят підвищує загальну тональність тексту, емоційно та змістовно увиразнює його, створюючи атмосферу близькості між автором і читачем та забезпечуючи природність розмовного мовлення [2].

Привертають увагу образність, яскравість, емоційна насиченість, при використанні парцельованих стилістичних тропів, найчастіше епітетів: *“Блаженна. Як собака, що має сказ, – сказжена. Шалена. Несамовита. Не сповна розуму. Непідсудна. Божевільна”* [цит. за 2].

Ефективним стилістичним засобом у творах Марії Матіос є парцельовані додатки, напр.: *“Убивця нормального ритму власного серця. Своєї молодості. Спокою чужого чоловіка. Нормального життя. Гарантованої природою старості”* [цит. за 22]. Тут можна побачити однорідні парцельовані додатки, зміст яких конкретизовано означеннями. Ці парцельовані одиниці залежать від головного члена номінативного речення [1].

Парцелювання можуть зазнавати й однорідні додатки, що мають узагальнювальне слово, наприклад: *“Ціла фамілія на пси зійшла. Ні добра, ні дитини, ні гаразду. Ніч нічого”* [цит. за 1]. У цьому випадку узагальнювальне слово стоїть після однорідних додатків і винесене в парцелят для завершення думки. Досить продуктивними у творах письменниці є парцельовані складні конструкції. Наприклад: *“Вони таки не мають смальцю в голові, а Бога в череві, бо думають, що вона дурна. А Даруся не дурна – вона солодка”. “Видиш, хлопче, мама тебе у муках родить, ти ростеши, а не знаєши, що з тобою завтра буде. І котрий на твою голову цісар чи король вродить, що буде йому чи земель, чи людей замало”* [цит. за 2].

Отже, в стилі письменниці парцеляція є одним із засобів організації тексту. Парцеляти (частина парцельованої конструкції) широко використовується авторами як особливий стилістичний засіб, який може посилити зміст і експресивність значення, сприяючи зосередженню уваги на суті.

Певну стилістичну роль у мові творів Марії Матіос виконує синтаксична категорія однорідності. Завдяки майстерному вживанню однорідних членів речення створюється індивідуальна синтаксична побудова прозового тексту. Характерною ознакою дискурсу письменниці є великі сполуки з кількома рядами однорідних членів *“Ірина захлилася слиною, задихалася від нестачі повітря: ти – мерза*

мерзенна, паськуда паськудна, дурень остатний, приймак дурний, безродне насіння, злодій галицейський. Але такого кресання між дорожнім камінням і кінськими копитами, як тепер між Ірининим язиком і її зубами – і близько не було” [цит. за 2].

Досить часто однорідні члени речення, виражені іменниками, містять біля себе конкретизатори: “*А тоді бігла би , не озиралась і не боялась ні гадини під ногами, ні вовчого виття, ні інших чортових витівок” [цит. за 2].*

Речення з дієслівною однорідністю надають висловленню енергійності, емоційно наснажують виклад думок і відбивають прагнення автора показати дійсність у динаміці: “*Я сьогодні не їла, не пила, слину з рота не випльовувала, ні з ким не говорила” [цит. за 2].*

Прикметникова однорідність як стилістичний прийом застосовується для створення образності змалювання, володіє великою експресивністю та яскравістю. Нагромадження таких елементів є способом урізноманітнення опису, характеристики когось чи чогось. Наприклад: “*Були вони всякі: високі й низькі, опецькуваті й худі, говірливі й мовчазні” [цит. за 2].*

Отже, використання парцеляції в творах М. Матіос є досить видимим та є однією з ознак її унікального стилю. Художня мова творів письменниці різнобічна та оригінальна, що дає поштовх для нових мовознавчих досліджень, зокрема в руслі експресивного синтаксису.

Список літератури

1. Базько О. Парцельовані додатки у творчості М. Матіос: стаття. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/15565/1/%D0%92%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%91%D0%B0%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D0%BE.pdf>

2. Гайдученко Г. Експресивний синтаксис Марії Матіос: стаття. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/3817/%D0%93%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%93.%D0%9C.%20%D0%95%D0%BA%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%81%20%D0%9C.%D0%9C%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%BE%D1%81.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови : монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.

4. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Академія, 2004. 408 с.

УДК 82-9.091

Пидюра О. П.

аспірант четвертого курсу, кафедри української літератури
факультету української філології
та літературної творчості імені Андрія Малишка
Український державний університет імені М. П. Драгоманова

“ЕНЕЇДА” ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО ЯК КОРЕНЕВИЙ ТЕКСТ КОЗАЦЬКОГО ФЕНТЕЗІ

Українська історія та мистецтво попередніх століть спромоглися сформувати надзвичайно плодотворі джерела фантастичної літератури, звідки бере початок козацьке фентезі.